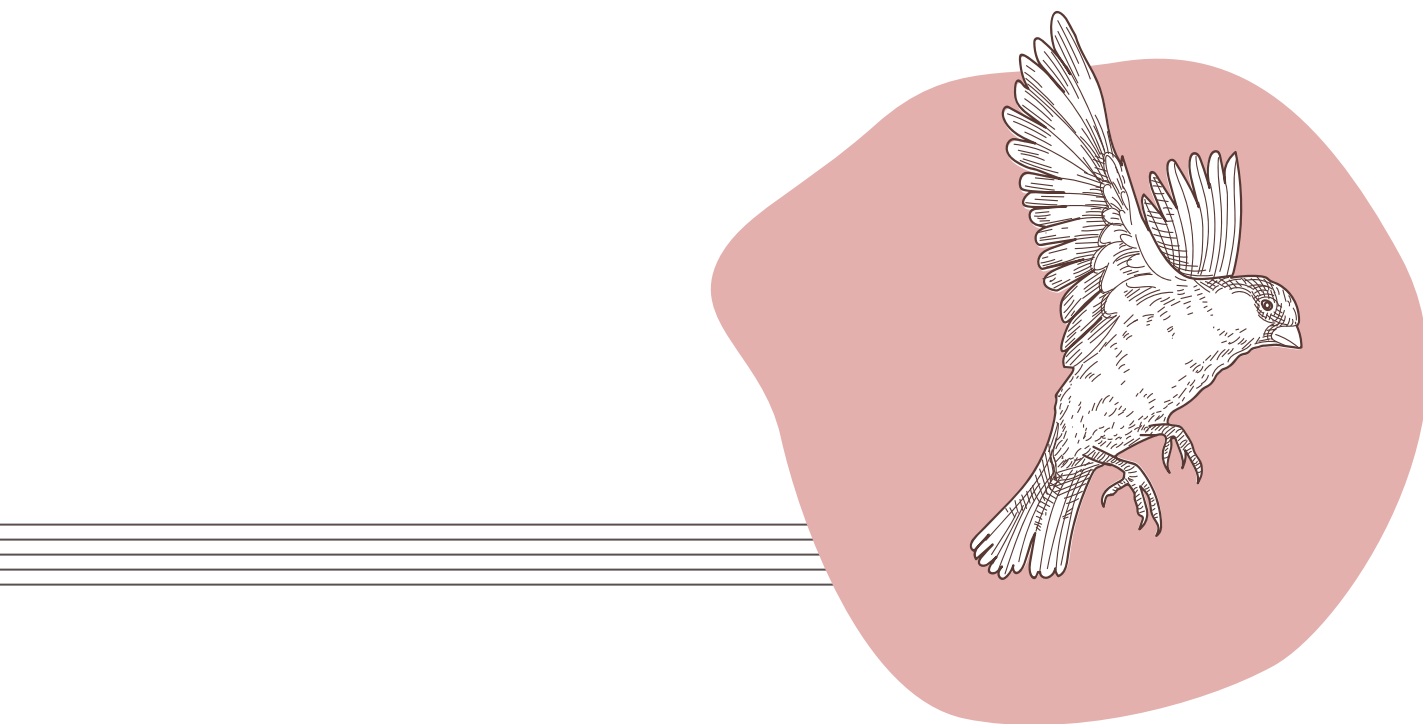

Збірник українських народних пісень

До інтегрованого курсу «Мистецтво» 5-7 кл.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Кафедра образотворчого мистецтва

Збірник українських народних пісень

До інтегрованого курсу «Мистецтво» 5-7 класів

2023

УДК 784.4(477)(035).

Схвалено до друку вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (протокол № 9 від 20 вересня 2023)

Рецензенти

Т. В. Паньок, доктор педагогічних наук, кандидат мистецтвознавства, професор кафедри образотворчого мистецтва, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Н. В. Мархайчук, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри мистецтвознавства та літературознавства Харківської державної академії культури

«Збірник українських народних пісень» є довідником до інтегрованого курсу «Мистецтво» для 5-7 класів. Рекомендовано використання вищими навчальними педагогічними закладами під час вивчення дисципліни «Методика викладання інтегрованого курсу Мистецтво у ЗЗС та СО» та вчителями інтегрованого курсу «Мистецтво».

У збірнику представлено найвідоміші українські пісні з нотами та репродукціями картин українських художників. До кожної пісні подано цікаві факти або додаткову інформацію. У збірнику також представлено традиційні українські обрядові пісні.

Алтухова А., Сорока К. Збірник українських народних пісень (з нотами та репродукціями картин відомих українських художників): довідник до інтегрованого курсу «Мистецтво» (5-7 кл.) Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. 62 с.

Передмова

Мистецтво є унікальним засобом вирішення духовного, естетичного та особистісного розвитку молодого покоління. Розв'язанню цих завдань сприяють предмети естетичного циклу, які в сучасній школі об'єднані в інтегрований курс «Мистецтво». На відміну від однопредметного навчання, де предмети вивчаються окремо, інтегрований курс має додаткові резерви для одночасного формування знань і уявлень з різних видів мистецтв. У процесі опанування курсу відбувається цілісний розвиток особистості, учні знайомляться із різноманітними мистецькими надбаннями; усвідомлюють власну національну ідентичність в міжкультурній комунікації; залучаються до творчих процесів у світі та в Україні; здійснюється формування компетентностей, що є необхідними для творчого самовираження та розкриття особистісного креативного потенціалу.

Народна творчість є ефективним методом для формування національного характеру мислення, моральності, патріотизму та естетичної свідомості, оскільки вона передає уявлення про красу в побуті, мові, етнографічній та художній культурі людей, природі та міжособистісних стосунках. Етичні та моральні ідеали, що висловлені в народній пісні, несуть у собі мудрість не одного покоління. Своєю дивовижною чесністю та щирістю народна пісня справляє глибокий емоційний вплив на кожного, хто з нею стикається. Вона вчить гідно, без фальшивого пафосу, любити свою Батьківщину, людей, природу. Споглядання творів образотворчого мистецтва розвиває художньо-естетичний смак, пробуджує творчі здібності.

Звернення до творів української народної музики та творчості українських художників образотворчого мистецтва допоможе учням краще зрозуміти мудрість українського народу, сприятиме розвитку інтересу, любові і поваги до Батьківщини та ближніх. Симбіоз музичного та образотворчого мистецтва, сприятиме естетичному ставленню до навколишньої дійсності, повазі до побуту та звичаїв, розумінню творів мистецтва та народної творчості, стимулюватиме формуванню національній свідомості.

Український народ завжди вирізнявся своєю музикальністю серед оточуючих народів, що відзначалося ще з давніх часів. Поруч з Черніговим археологи виявили музичні тріскачки з бивня мамонта, що датуються XVIII століттям до нашої ери. У цей же період знайдені флейти в Чернівецькій області.

Також ми можемо побачити на фресках у Софійському соборі XI століття зображення музикантів, які грають на різних струнних, духових та ударних інструментах з танцюючими скоморохами. Ці фрески свідчать про різноманітність музичної культури, яка вже існувала в Київській Русі. Є згадки про співаків Мітуса та Бояна, які жили у XII столітті.

Перші музичні вистави були злиті, тобто танці, пісні та поезія об'єднувалися в одне ціле і використовувалися переважно під час обрядів, церемоній, праці, тощо. Люди тієї епохи вірили, що музика й пісні захищають їх від злих духів, поганих снів. Існували також мелодії, які «допомогали» плодючості худоби та гарному врожаю.

Прийшов час, коли на перший план почали виходити солісти та інші співаки. Перейшовши від монотонного співу до розширення звукового діапазону, в якому використовуються межі підвищення і пониження голосу, давні пісні стали фундаментальною основою для розвитку народної музики.

Практика народної пісні, що існувала в давнину на території України, простежується в стародавніх обрядових піснях. Багато з них відображають цілісний світогляд первісної людини і пояснюють її взаємодію з природою та оточуючими явищами.

Українці проклали шлях до душі людини, давши йому народну пісню з надзвичайно багатим ідейно-духовним потенціалом.

В українських піснях дуже багато образного блиску, емоційного вогню, чарівної мелодійності, що просто зачаровує. Авжеж, на такий пісенний спів будуть відгукуватися найтонші та найніжніші струни людської душі. Недарма, українська мова займає друге місце після італійської за мелодійністю. Українці внесли вагомий внесок у збагачення духовності та підвищення моральних якостей людства.

Ой у вишневому саду

Послухай

1

Ой у вишневому саду,
Там соловейко щебетав.
**Додому я просилася,
А ти мене все не пускав.**

(x2)

2

Ти милий мій, а я твоя,
Дивись, яка зійшла зоря,
**Проснеться матінка моя –
Буде питать, де була я.**

(x2)

3

А ти їй дай такий відповідь:
Яка чудова майська ніч.
**Весна іде, красу несе,
А тій красі радіє все.**

(x2)

4

Доню моя, не в тому річ,
Де ти гуляла цілу ніч, –
**Чому розплетена коса,
А на очах бринить сльоза?**

(x2)

5

Коса моя розплетена,
Її подруга розплела,
**А на очах бринить сльоза,
Розлука з милим в нас була.**

(x2)

6

Мамо моя, ти вже стара,
А я щаслива й молода,
**Я жити хочу, я люблю!
Мамо, не лай доню свою.**

(x2)

Мелодія народна

Vocals

Ой у виш - не - во - му са - ду, там
со - ло - вей - ко ще - бе - тав, до - до - му я про - си - ла -
ся, а ти ме - не все не пус - кав, до -
до - му я про - си - ла - ся, а ти ме - не все не пус -

Цікавинка

Лірична українська народна пісня «Ой, у вишневому саду» розповідає про кохання, як приходить весна в природу і в життя. Історичні традиції українських дівчат: цю пісню співає наречена в день весілля, яку подружки проводжають у заміжне життя. Звичай зберігся і майже на кожному весіллі можна почути цю зворушливу пісню з вуст нареченої і її подружок.

Тетяна Яблонська, Весілля, 1964

Несе Галя воду

Послухай

Мелодія народна

Vocals

Не - се Га - ля во - ду,
ко - ро - мис - ло гнеть - ся,
за не - ю І - ван - ко,
як бар - ві - нок в'єть - ся.

1

Несе Галя воду,
Коромисло гнеться,
За нею Іванко,
Як барвінок в'ється. (x2)

2

- Галю ж моя, Галю,
Дай води напиться,
Ти така хороша -
Дай хоч подивиться! (x2)

3

- Вода у криниці,
Піди та й напийся,
Я буду в садочку -
Прийди подивися. (x2)

4

- Прийшов у садочок,
Зозуля кувала,
А ти ж мене, Галю,
Та й не шанувала. (x2)

5

- Стелися, барвінку, -
Буду поливати,
Вернися, Іванку, -
Буду шанувати. (x2)

6

- Скільки не стелився,
Ти не поливала,
Скільки не вертався,
Ти не шанувала. (x2)

Цікавинка

Здається, не має такого українця, який би не співав цю пісню хоч раз в своєму житті. Хто лише не переспівував цю народну пісню... Таїсія Повалій, «Тріо Мареничі», Христина Соловій і навіть «Воплі Відоплясова»!

Антоніна Маєвська, Українка, 1893

Підманула підвела

Послухай

Ти сказала: «В понеділок підем разом по барвінок»,
Я прийшов – тебе нема; підманула,
підвела!

Приспів:

Ти ж мене підманула, ти ж мене підвела,
Ти ж мене, молодого, з ума, з розуму
звела.

Ти сказала у вівторок: «Поцілую разів сорок»,
Я прийшов – тебе нема; підманула,
підвела!

Приспів.

Ти сказала у середу: «Підем разом по череду»,
Я прийшов – тебе нема; підманула,
підвела!

Приспів.

Ти сказала у четвер: «Підем разом на концерт»,
Я прийшов – тебе нема; підманула,
підвела!

Приспів.

Ти сказала у п'ятницю: «Підем разом по чорниці»,
Я прийшов – тебе нема; підманула, підвела!

Приспів.

Ти сказала у суботу: «Підем разом на роботу»,
Я прийшов – тебе нема; підманула, підвела!

Приспів.

Ти сказала у неділю: «Підем разом на весілля»,
Я прийшов – тебе нема; підманула, підвела!

Приспів.

Ти сказала: «Прийди, прийди», не сказала куди, куди,
Я прийшов – тебе нема; підманула, підвела!

Приспів.

Ти сказала: «Під комору», не сказала під котору,
Я прийшов – тебе нема; підманула, підвела!

Приспів.

Костянтин Трутовський, Через кладку, 1875

Мелодія народна

Vocals

Дm A7

Ти ска-за-ла: «Впо-не-ді-лок пі-дем ра-зом по бар-вінок»,

Дm A7 Dm

я прий-шов- те - бе не - ма, під - ма - ну - ла, під - ве - ла!

F C7 A7

Тиж ме - не під - ма - ну - ла, тиж ме - не під - ве - ла,

Дm A7 Dm

тиж ме - не, мо - ло - до - го, зу - ма, зро - зу - му зве - ла.

Цікавинка

Ще одна пісня майже кожного застілля! За даними істориків вперше вона згадується у 1897 році в «Збірнику Харківського історико-філологічного товариства». Пісня розповідає про дівчину, яка кожен день тижня признає своєму коханому побачення, а сама на них не приходить. Це одна з найпопулярніших українських пісень.

Андрій Коцка, Жінка з Колочави, 1958

Чом ти не прийшов?

Послухай

1

Чом ти не прийшов,
Як місяць зійшов,
Я тебе чекала?
Чи коня не мав,
Чи стежки не знав,
Мати не пускала? (x2)

2

І коня я мав,
І стежку я знав,
І мати пускала.
Молодша сестра,
Бодай не зросла,
Сідельце сховала. (x2)

3

А старша сестра,
Сідельце знайшла,
Коня усідлала:
"Поїдь братику,
До дівчиноньки,
Що тебе чекала." (x2)

4

Тече річенька,
Невеличенька,
Схочу - перескочу.
Віддайте мене,
Моя матінко,
За кого я хочу. (x2)

Vocals

Чом ти не прийшов, як місяць зійшов,
я тебе чекала - ла,
чи коня не мав, чи стежки не знав,
матини не пускала.

Цікавинка

Ця композиція стала дуже знаменита та набула великої популярності наприкінці 1970-1980 років. Пісню виконав вокально-інструментальний ансамбль «Тріо Мареничі», який на той час був дуже відомим на весь світ.

Михайло Бойчук, Українка, початок 1910

Їхав козак за Дунай

Послухай

1

Їхав козак за Дунай,
Сказав: «Дівчино, прощай!»
Ти, конику вороненький,
Неси та гуляй!

2

«Постій, постій, козаче,
Твоя дівчина плаче,
Як ти мене покидаєш, -
Тільки подумай!»

3

Вийшла, ручки заломивши,
І тяженько заплакавши:
«Як ти мене покидаєш, -
Тільки подумай!»

4

«Білих ручок не ломай,
Ясних очей не стирай, -
Мене з війни із славою
К собі очідай!»

5

«Не хочу я нічого,
Тільки тебе одного,
Ти будь здоров, мій
миленький,
А все пропадай!»

6

Свиснув козак на коня:
«Оставайся здорова!
Як не сгину, то вернуся
Через три года»

Слова і музика Семена Климовського

Vocals

Ї - хав ко - зак за Ду - най, ска - зав: «Дів - чи - но, про - щай!»
Ти, ко - ни - ку во - ро - нень - кий, не - си та гу - ляй!
«По - стій, по - стій, ко - за - че, тво - я дів - чи - на пла - че,
Як ти ме - не по - ки - да - єш, тіль - ки по - ду - май!»

Цікавинка

Автором цього романсу вважають козака Харківського полку, філософа та поета Семена Климовського. Можливо, він написав її після невдалих турецьких походів Петра I. Пісня набула популярності ще в середині XVIII століття. Дуже прониклива пісня про війну та розлуку.

Федір Кричевський, Триптих Життя, 1927

Ой у лузі червона калина

Послухай

1

Ой у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо! (x2)

2

Марширують наші добровольці у кривавий тан
Визволяти братів-українців з ворожих кайдан.
А ми наших братів-українців визволимо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо! (x2)

3

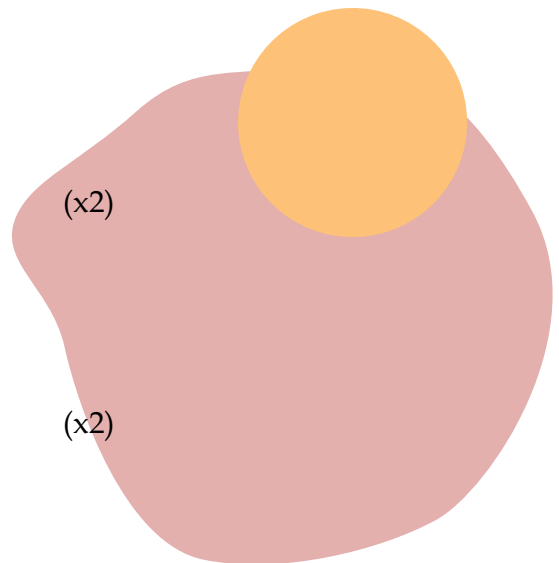
Не хилися, червона калино, маєш білий цвіт.
Не журися, славна Україно, маєш вільний рід.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо! (x2)

4

Гей, у полі ярої пшениці золотистий лан,
Розпочали стрільці українські з ворогами тан!
А ми тую ярую пшеницю ізберемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо! (x2)

5

Як повіє буйнесенький вітер з широких степів,
Та й прославить по всій Україні січових стрільців.
А ми тую стрілецькую славу збережемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо! (x2)

Микола Пимоненко, У похід, 1902

Цікавинка

«Ой, у лузі червона калина» – слова, які за час війни сьогодні стали символічними. Після акапельного виконання Андрія Хливнюка на Софійській площі пісня стала одним із гімнів війни проти рашизму.

Поціновувачі історії української культури та музики напевно знають, що «Ой, у лузі червона калина», або «Калина», як скорочено називають цей твір, – це ще й гімн армії Українських січових стрільців. Створили його на основі української народної пісні.

Тарас Шевченко, Катерина, 1842

1

Стоїть гора високая,
Попід горою гай, гай, гай,
Зелений гай, густесенький,
Неначе справді рай.(х2)

2

Під гаєм в'ється річенька,
Як скло, вода блищить,
блищить,
Долиною зеленою
Кудись вона біжить.

3

Край берега, у затишку,
Прив'язані човни, човни,
Там три верби схилилися,
Мов журяться вони.(х2)

4

Що пройде красне літечко,
Повіють холода, холода,
Осиплеться їх листячко,
І понесе вода.

5

Ой, річенько, глибоконько!
Як хвилички твої, твої,
Пробігли дні щасливі
І радощі мої.

6

До тебе, люба річенько,
Ще вернеться весна, весна.
А молодість не вернеться,
Не вернеться вона!(х2)

7

Стоїть гора високая,
Зелений гай шумить,
шумить,
Пташки співають голосно,
І річенька блищить...

Стоїть гора високая

Послухай

Слова Леоніда Глібова, музика народна

Vocals

Сто - їть го - ра ви - со - ка - я, по -
під го - ро - ю гай, гай, гай, зе -
ле - ний гай, гу - сте - сень - кий, не -
на - че справ - ді рай //
рі - чень - ка бли - щить...

Цікавинка

Загальновідомо, що вірш «Журба», який ліг в основу цього популярного українського романсу, написав український байкар Леонід Глібов. Він опублікував його в 1859 році, а через два роки опублікував знову із деякими змінами. І одразу романс здобув широку популярність, став народною піснею і вже понад сто шістьдесят років живе поміж людей. Знана ця пісня на всій Україні, в найвіддаленіших її куточках. Цьому сприяє народнопісенна мелодійність й ліризм, майстерно виписаний засобами поезії, що відтворює типовий український пейзаж та смуток за молодістю, яка ніколи вже не повернеться. З музикою простіше – автором її вважається Микола Лисенко. Щоправда, теж існує питання, чи то він просто записав і аранжував народний мотив, чи є автором мелодії. Інші джерела однак вважають аранжувальником народної мелодії Кирила Стеценка.

Василь Бойчук, Осінній ранок, 1972

Розпрягайте, хлопці, коні

Послухай

Слова Івана Негребецького, музика народна

1
Розпрягайте, хлопці, коні
Та лягайте спочивать,
А я піду в сад зелений,
В сад криниченьку копать.(х2)

2
Копав, копав криниченьку
У вишневому саду...
Чи не вийде дівчинонька
Рано-вранці по воду? (х2)

3
Вийшла, вийшла дівчинонька
В сад вишневий воду брать,
А за нею козаченько
Веде коня напувать. (х2)

4
Просив, просив відеречка,
Вона йому не дала,
Дарив, дарив з руки перстень,
Вона його не взяла. (х2)

5
"Знаю, знаю, дівчинонько,
Чим я тебе розгнівив:
Що я вчора ізвечора
Із другою говорив. (х2)

6
Вона ростом невеличка,
Ще й літами молода,
Руса коса до пояса,
В косі стрічка голуба".

Цікавинка

Автором цієї пісні, яка вже давно стала народною, вважають Івана Негребецького з Полтавщини. "Розпрягайте, хлопці, коні" була маршем загонів Нестора Махна, тому автор отримав за неї 25 років заслання в Магадан.

Васильківський Сергій, Козаки в степу, 1890

Ніч яка місячна

Послухай

1

Ніч яка місячна, зоряна, ясная!
Видно, хоч голки збирай.
Вийди, кохана, працю зморена,
Хоч на хвилиночку в гай.

2

Сядем укупочці тут під калиною –
І над панамі я пан!
Глянь, моя рибонько, – срібною
хвилю
Стелиться полем туман.

3

Гай чарівний, ніби променем
всипаний,
Чи загадався, чи спить:
Ген на стрункій та високій осичині
Листя пестливо тремтить.

4

Небо незміряне всипане зорями,
Що то за Божа краса!
Перлами ясними попід тополями
Грає краплиста роса.

5

Ти не лякайся, що ніженьки босії
Вмочиш в холодну росу:
Я тебе, вірна, аж до хатиньки
Сам на руках однесу.

6

Ти не лякайся, що змерзнеш,
лебедонько,
Тепло – ні вітру, ні хмар...
Я пригорну тебе до свого
серденька,
А воно палке, як жар.

Слова Михайло Старицький, Музика Миколи Лисенко

Помірно

Цікавинка

Знамениті рядки романтичної пісні з'явилися після вечорниць на Полтавщині, коли автор закохався в місцеву красуню. І хоч їхні стосунки не склалися, пісня увічнила почуття поета. Її перекладають іноземними мовами, але більше люблять виконувати мовою оригіналу.

Микола Пимоненко, Українська ніч, 1905

Ой за гаєм, гаєм

Послухай

Мелодія народна

1
Ой, за гаєм, гаєм,
Гаєм зелененьким,
Там орала дівчинонька
Воликом чорненьким. (x2)

2
Орала, орала,
Не вміла гукати,
Та й найняла козаченька
На скрипочку грати. (x2)

3
Козаченько грає,
Бровами моргає...
Вража ж його матір знає,
На що він моргає:

4
Чи на мої воли,
Гей, чи на корови,
Чи на моє біле личко,
Чи на чорні брови?(x2)

5
Воли та корови
Усі поздихають,
Біле личко, чорні брови
Повік не злиняють!(x2)

Цікавинка

Цю пісню виконував видатний український співак Дмитро Гнатюк. Де тільки він не співав наші українські народні пісні: в Африці, Австралії, Новій Зеландії, Канаді, Індії, Єгипті, по всій Європі. І скрізь його спів мав величезний успіх. Бо нікого не могли залишити байдужими слова і мелодії таких популярних, глибоких і жартівливих пісень в його виконанні. Дмитро Гнатюк записав понад 30 платівок, які розходилися великими тиражами по всьому світу.

Ткаченко Михайло, Дерево з пишною кроною, 1890

Традиційні обрядові пісні

Обрядові пісні є частиною фольклору, а народні пісні, вірші, казки не мають певного автора. Як правило, вони виникли в часи язичництва, розвивалися і доповнювалися в епоху Київської Русі.

Стародавні слов'янські народи твердо вірили, що кожен предмет, не кажучи вже про живих істот, має душу, а навколишній світ наповнений духами й незвичайними міфічними істотами. Мета обрядових пісень — впливати на певних духів: задобрити, щоб вони захистили їх від поганого врожаю чи загибелі скота, або надали невидиму допомогу в щоденній праці й турботах, заступництво в усіх починаннях. Як правило, обрядові пісні нерозривно пов'язані з життям давніх українців та їх календарем.

Традиційні обрядові пісні українців умовно поділяються на літні, зимові та весняні. Зимові обрядові пісні прославляють працю людини, оспівують тяжку долю хліборобів, бажають здоров'я та щастя на наступаючий новий рік. Весняні обряди починаються в кінці березня і закінчуються весняними польовими роботами. У цей час виконуються веснянки та хороводи, які супроводжуються іграми. У цих піснях оспівується весна, природа, що відроджується. Люди співають про бажання розпочати нову пору хліборобських робіт. Русальні пісні також відносяться до обрядових весняних пісень, хоча їх час припадає на кінець весни — початок літа, в них також йдеться про природу та її зв'язок зі звичаями та побутом людей. Дотримуючись усіх обрядів та традицій, стародавні українці твердо вірили, що за допомогою пісень природа швидше прокинеться і розквітне новим життям.

Зі свята Івана Купала починається обрядовий літній період, а обрядові пісні, які співають цього дня і звичаї залишаються практично незмінними протягом декількох сотень років. Обряди й пісні виконуються в ніч з 6 на 7 липня, смислове значення яких, головним чином, є звичайна людська любов. Вони мають сатиричний характер, оскільки в жартівливій формі дівчата висміюють хлопців і навпаки.

Зимові обрядові пісні

Колядки

Добрий вечір тобі

Послухай

1

Добрий вечір тобі, пане господарю,
радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

2

Застеляйте столи, та все килимами,
радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

3

Та кладіть калачі з ярої пшениці, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

4

Бо прийдуть до тебе три празники в гості,
радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

5

А той перший празник – Різдество
Христове, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

6

А той другий празник – Святого Василя,
радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

7

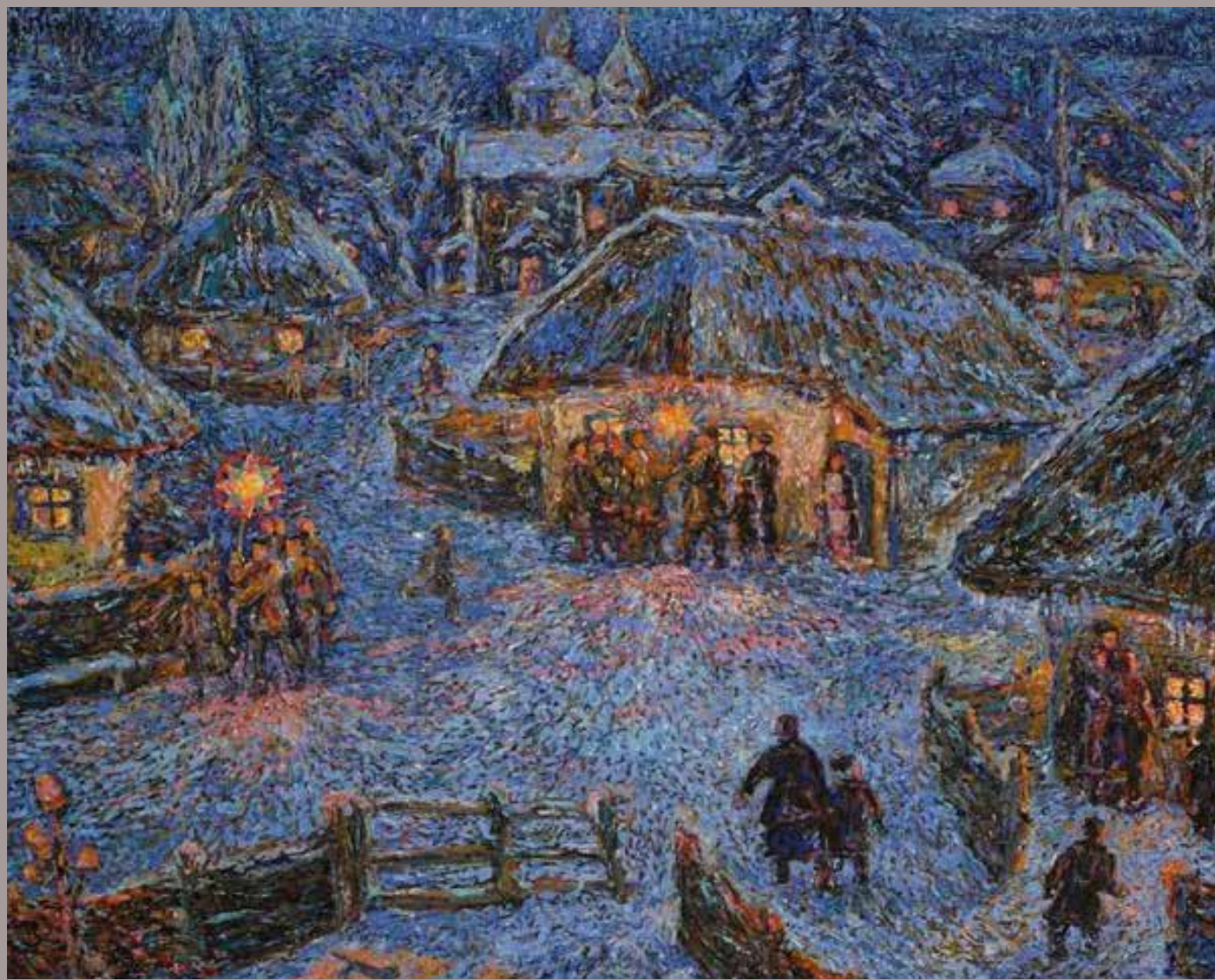
А той третій празник – Святе Водохреща,
радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

8

Хай святкує з нами вся наша родина,
радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

9

Вся наша родина, славна Україна, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

Микола Кундель, Колядки в Україні, 1986

Мелодія народна

Доб-рий ве - чір то - бі, па - не гос - по - да - рю. Ра - дуй -

6
ся! Ой ра-дуй-ся, зем - ле, Син Бо - жий на - ро - див - ся!

Цікавинка

Для колядок є час напередодні Різдва. Як тільки на небі з'являється перша зірка, розпочинається Свята Вечеря. Ближче до її завершення діти й підлітки, старі люди, чоловіки та жінки збираються гуртом і йдуть вітати всіх колядками з народженням Христа. Традиційним атрибутом різдвяного обряду колядування є зірка та рушник. Колядувати ходять від хати до хати, не оминаючи нікого. Закінчуються колядування вранці 7 січня – далі колядувати вже не можна. Варто зазначити, що «Добрий вечір тобі, пане господарю», — одна з найвідоміших українських колядок. Вона є яскравим зразком тісного поєднання релігійної та народної колядкової традиції.

Костянтин Трутовський, Колядки в Україні, 1864

Нова радість стала

Послухай

Мелодія народна

1

Нова радість стала, яка не
бувала,
Над вертепом зізда ясна
світлом засіяла. (x2)

2

Де Христос родився, з Діви
воплотився,
Як чоловік пеленами убого
оповився. (x2)

3

Пастушки з ягнятком перед
тим дитятком
На колінця припадають,
Царя-Бога вихваляють. (x2)

4

– Ой ти, Царю, Царю,
небесний Владарю,
Даруй літа щасливії цього
дому господарю. (x2)

5

Даруй господарю, даруй
господині,
Даруй літа щасливії нашій
славній Україні. (x2)

Цікавинка

У колядки «Нова радість стала» є своя цікава історія. Що цікаво, мелодія вперше була помічена у 1740 рр. і знайти її можна було у збірці Кантів 17-18 століття, але текст пісні був зовсім іншим. А потім текст колядки з'явився у збірнику Павла Чубинського у 1872 р. Тобто, до XX століття колядка «Нова радість стала» звучала зовсім по-іншому. Вперше цю колядку у тому варіанті, який ми зараз з вами знаємо, роздрукували у збірці «Українські колядки та щедрівки» Кирила Стеценка у 1907 р. Але дух твору вважається досить бароковим, урочистим і звучить по-старовинному. Та встановити час виникнення неможливо. Ось таку таємницю несе в собі ця відома українська колядка.

Марфа Тимченко, З Різдвом Христовим, 2002

Бог ся рождає

Послухай

1

Бог ся рождає, хто ж Го може
знати!
Ісус Му ім'я, Марія Му Мати!

Приспів:

Тут Ангели чудяться,
Рожденного бояться,
А віл стоїть, трясеться,
Осел смутно пасеться.
Пастиріє клячуть,
В плоти Бога бачуть,
Тут же, тут же,
Тут же, тут же, тут!

2

Марія Му Мати прекрасно співає,
І хор Ангельський їй допомагає!

Приспів

3

Йосиф старенький колише
Дитятко:
– Люляй же, люляй, мале
Отрочатко!

Приспів

4

Три славні царі к вертепу
приходять,
Ладан і смирну, золото приносять.

Приспів

5

А пастиріє к Ньому прибігають,
І яко Царя свого вітають.

Приспів

6

І ми днесь вірно к Ньому
прибігаймо,
Рожденну Богу хвалу, честь
віддаймо.

Приспів

Осип Курилас, Різдвяна трапеза, 1926

Помірно

Бог ся рож - да - є, хто ж то мо - же зна - ти!
 І - сус Му і - м'я, Ма - рі - я Му Ма - ти!

Тут ан - ге - ли чу - дять - ся, Рож - ден - но - го бо - ять - ся,
 А віл сто - їть тря - сь - ся, о - сел смут - но -

па - сь - ся, Пас - ти - рі - є кля - чуть, тут же, тут же, тут же тут!
 в пло-ти Бо-га ба - чуть тут же,

Цікавинка

Залежно від місцевості колядки виконуються по-різному. Наприклад, на заході люди живуть в горах, там колядки йдуть ривками, вони швидші, начебто передають темперамент гірських жителів. Якщо говоримо про центр, де степи, там вони більш розлогі, повільніші, як і оточуюча місцевість. Те ж стосується і сходу України. Якщо ж говоримо про Полісся, там люди живуть в лісах і болотах, в них спів колядок більш пронизливий і архаїчний.

Сергій Васильківський, Взимку в селі Опішня, 1900

Щедрівки

Щедрий вечір, добрий вечір

Послухай

1

Ой сивая та і зозулечка.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

2

Усі сади та і облітала,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

3

А в одному та і не бувала.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

4

А в тім саду три тереми:
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

5

У першому – красне сонце,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

6

У другому – ясен місяць,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

7

А в третьому – дрібні зірки,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

8

Ясен місяць – пан господар,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

9

Красне сонце – жона його,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

10

Дрібні зірки – його дітки,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

Микола Пимоненко, Різдвяні ворожіння, 1888

Мелодія народна

Цікавинка

Щедрівки – це новорічні пісні, які співають під Старий Новий рік (у ніч з 13 на 14 січня). За нашими звичаями щедрують лише дівчата та, звісно, діти. До опівночі щедрувальники мають обійти будинки, бажаючи щастя господарям та усій родині. Одну з найпопулярніших щедрівок «Щедрий вечір, добрий вечір», яку традиційно співають напередодні Старого Нового року та Другого Святого вечора, знають майже усі.

Ілля Рєпін, Вечорниці, 1881

Щедрик, шедрик, щедрівочка

Послухай

Мелодія народна

1

Нова радість стала, яка не
бувала,
Над вертепом звізда ясна
світлом засіяла. (x2)

2

Де Христос родився, з Діви
воплотився,
Як чоловік пеленами убого
оповився. (x2)

3

Пастушки з ягнятком перед
тим дитятком
На колінця припадають,
Царя-Бога вихваляють. (x2)

4

– Ой ти, Царю, Царю,
небесний Владарю,
Даруй літа щасливії цього
дому господарю. (x2)

5

Даруй господарю, даруй
господині,
Даруй літа щасливії нашій
славній Україні. (x2)

Жваво

Щед-рик, шед-рик, щед-рі-воч-ка,

при-ле-ті-ла ла-сті-воч-ка.

Цікавинка

«Щедрик» був колись скромною українською щедрівкою-мантрою на три ноти. Потім до роботи взявся геніальний український композитор Микола Леонтович і працював над обробкою цих «трьох нот» усе своє життя. У січні 1919 року не менш геніальний хормейстер Олександр Кошиць за дорученням Симона Петлюри організував у Києві Українську Республіканську Капелу (сьогодні Хор імені Олександра Кошиця). Капела у березні 1919 року була відряджена українським урядом для популяризації українського музичного мистецтва за кордон. Упродовж декількох років капела гастролювала країнами Західної Європи, була в США, Бразилії, Аргентині, на Кубі. Так після виступів капели у Carnegie Hall в Нью-Йорку «Щедрик» став найпопулярнішою різдвяною мелодією у світі.

Олександр Мурашко, Зима, 1905

Весняні обрядові пісні

Веснянки

Вийди, вийди, сонечко!

Послухай

Мелодія народна

1

Вийди, вийди, Сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зіллячко,
На наше подвір'ячко.

2

Вийди на квіточки,
На весняні діточки,
Там вони граються,
Тебе дожидаються.

3

Вийди, вийди, Сонечко,
Вийди, вийди, Сонечко,
Вийди, вийди, Сонечко,
Вийди, моє Сонце.

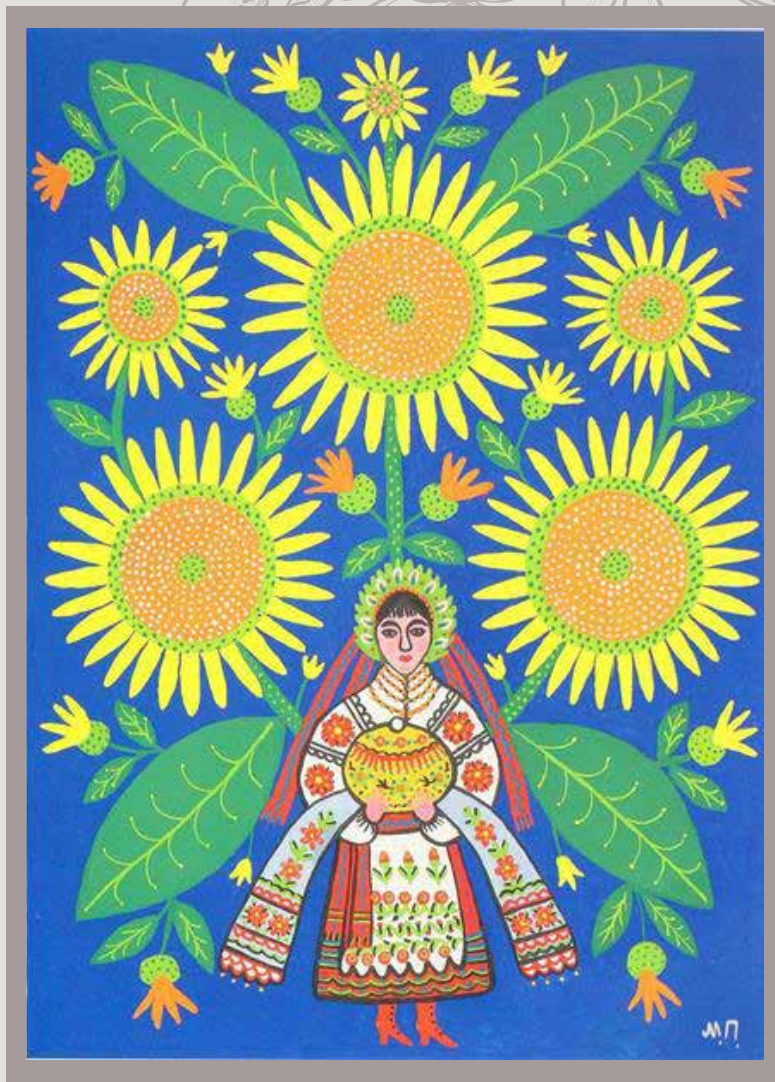
4

Вийди, вийди, Сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зіллячко,
На наше подвір'ячко.

Цікавинка

Походження обрядових весняних пісень на сьогодні невідоме, але одне можна сказати точно: вони сягають глибокої давнини й були частиною «язичницьких» звичаїв. Наші предки водили хороводи, проганяли зиму, просили гарного врожаю, а також відкривали пору побачень і одружень, проводів хлопців у походи, які, зазвичай, починалися навесні.

Неймовірно, але донині ніхто у світі, крім слов'ян, не зберіг такого розмаїття веснянок, і жоден зі слов'янських народів не розвинув їх так, як українці. Десятки авторських та фольклорних мушок, запальні танці, свята та розваги – в Україні зустріч весни проходить весело та незабутньо.

Марія Примаченко, Дарую українську паляницю всім людям на землі, 1982

Іди, іди, дощику!

Послухай

Мелодія народна

1

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику
В полив'янім горщику!

2

Іди, іди, дощику,
Цебром, відром, дійницею
Над нашою пашницею!

3

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику!

Цікавинка

У давні часи люди вірили: якщо дружно покликати весну, радіти її наближенню, то вона настане швидше. Найчастіше молоді дівчата співали веснянок на площах під церквами, у лісі, в полях, на луках, біля річки чи просто на сільських вулицях. Одягнені в білі сорочки та прикрашені коронами на головах, дівчата водили хороводи, танцювали та співали, закликаючи весну. У хлопців були свої розваги: боротьба, будівництво живої вежі, стояння один на одному, швидкісні перегони. Хлопчакам не дозволялося співати веснянок. Лише зрідка вони несподівано підбігали до дівчат, перериваючи танок і змушуючи їх злякатися.

В Україні є цікавий звичай, що особливо подобається дітям. Щоб спровокувати приліт птахів, а разом із ним і початок весни, треба було цей приліт зобразити, імітувати. Основним способом сповіщати весну було приготування жайворонків, або куликів в один із березневих днів. Цих птахів віддавали дітям, які підіймали їх високо, зв'язували мотузкою чи підкидали у повітря. При цьому діти співали веснянки – обрядові пісні, які закликають, мають наближати весну.

Юрій Герц, Верховинська весна, 1986

Літні обрядові пісні

Купальські

Ой на Івана, ой на Купала!

Послухай

1

Ой там дівчина квіти збирала.
Ой на Купала, на Івана!

2

Квіточки збирала, віночок сплітала,
Ой на Купала, на Івана!

3

Та й на синю хвилю, на Дунай пускала.
Ой на Купала, на Івана!

4

Ой пливи, віночку, та й по синій хвилі.
Ой на Купала, на Івана!

5

До тієї хати, де живе мій милий.
Ой на Купала, на Івана!

6

Та й поплив віночок тихо за водою.
Ой на Купала, на Івана!

7

Серденько дівоче забрав із собою.
Ой на Купала, на Івана!

Цікавинка

7 липня відзначають Івана Купала – одне з найдавніших і наймістичніших слов'янських свят. За віруваннями, він символізує єдність води й вогню, породжує життя і процвітання в природі. У слов'ян існує повір'я, згідно з яким, тільки один раз в році, в ніч на Івана Купала, квітне папороть. Міфічна квітка, нібито, дає тому, хто її зірвав, можливість бачити всі скарби, ставати невидимим, та навіть розуміти мову тварин.

Генріх Семирадський, Ніч напередодні Івана Купала, 1880

Слова і музика Людмили Лазаренко-Пасічник

Широко

♩ = 50

1. Ой на І - ва - на, ой на Ку - па - ла.
 2. Ой там ді - вчи - на кві - ти зби - ра - ла.

Приспів (повторюється після кожного рядка):

C. A. Ой на Ку - па - ла, на Йва - на!

T. B.

C. 3. Кві - то - чки зби - ра - ла, ві - но - чок сплі - та - ла.
 4. Та й на си - ню хви - лю, на Ду - най пу - ска - ла.
 7. Та й по - плив ві - но - чок ти - хо за во - до - ю.
 8. Се - рде - нько ді - во - че за - брав із со - бо - ю.

A.I
A.II

5. Ой пли - ви, ві - но - чку, та й по си - ній хви - лі.
 6. До ті - є - ї ха - ти, де жи - ве мій ми - лий.

Іван Соколов, Ніч на Івана Купала, 1856

Заплету віночок

Послухай

Слова народні, Мелодія Леопольда Ященка

1

Заплету віночок, заплету
шовковий
на щастя, на долю, на чорнії
брови.(x2)

2

Та й пуцу віночок на биструю
воду
на щастя, на долю, на милого
вроду.(x2)

3

Ой полинь, віночку, прудко за
водою
на щастя, на долю милого зі
мною.(x2)

Цікавинка

Дуже важливим символом свята є вінки, які дівчата заздалегідь плели з різноманітних трав та прикрашали їх кольоровими стрічками. На Купала дівчата пускали вінки по воді, якщо вінок пливе, то добре - дівчина скоро вийде заміж, а якщо крутиться на місці чи тоне, — то ще дівуватиме

Катерина Білокур, Квіти за тином, 1935

Показчик пісень

Українські народні пісні	6
Ой у вишневому саду	8
Несе Галя воду	10
Підманула підвела	12
Чом ти не прийшов?	16
Їхав козак за Дунай	18
Ой у лузі червона калина	20
Стоїть гора високая	24
Розпрягайте, хлопці, коні	26
Ніч яка місячна	28
Ой за гаєм, гаєм	30
Традиційні українські обрядові пісні	32
Зимові обрядові пісні	34
Колядки	34
Добрий вечір тобі, пане господарю	34
Нова радість стала	38
Бог ся рождає	40
Щедрівки	44
Щедрий вечір, добрий вечір	44
Щедрик, щедрик, щедрівочка	48
Весняні обрядові пісні	50
Веснянки	50
Вийди, вийди, сонечко!	50
Іди, іди, дощику!	52
Літні обрядові пісні	54
Купальські	54
Ой на Івана, ой на Купала	54
Заплету віночок	58

Показчик картин

Тетяна Яблонська, Весілля, 1964	9
Антоніна Маєвська, Українка, 1893	11
Костянтин Трутовський, Через кладку, 1875	13
Андрій Коцка, Жінка з Колочави, 1958	15
Михайло Бойчук, Українка, початок 1910	17
Федір Кричевський, Триптих Життя, 1927	19
Микола Пимоненко, У похід, 1902	21
Тарас Шевченко, Катерина, 1842	23
Василь Бойчук, Осінній ранок, 1972	25
Васильківський Сергій, Козаки в степу, 1890	27
Микола Пимоненко, Українська ніч, 1905	29
Ткаченко Михайло, Дерево з пишною кроною, 1890	31
Микола Кундель, Колядки в Україні, 1986	33
Костянтин Трутовський, Колядки в Україні, 1864	35
Марфа Тимченко, З Різдвом Христовим, 2002	37
Осип Курилас, Різдвяна трапеза, 1926	39
Сергій Васильківський, Взимку в селі Опішня, 1900	41
Микола Пимоненко, Різдвяні ворожіння, 1888	43
Ілля Рєпін, Вечорниці, 1881	45
Олександр Мурашко, Зима, 1905	47
Марія Примаченко, Дарую українську паляницю всім людям на землі, 1982	49
Юрій Герц, Верховинська весна, 1986	51
Генріх Семирадський, Ніч напередодні Івана Купала, 1880	55
Іван Соколов, Ніч на Івана Купала, 1856	57
Катерина Білокур, Квіти за тином, 1935	59

Джерела:

1. Жартівливі та сатиричні пісні / Упорядник Микола Дмитренко. Київ: Дніпро, 1988. 327 с.
2. Колядки і щедрівки / Упорядник М.С. Глушко. Київ: Музична Україна, 1991. 239 с.
3. Колядки і щедрівки / Упорядник Наталія Манько. Львів: Свічадо, 2008. 200 с.
4. Музей українського живопису Дніпро. URL: <https://museum.net.ua/hudozhniki-ukrainy/hudozhniki-ukrainy-xix-nachala-xx-vv/page/2/>
5. Національний музей «Київська Картинна Галерея» URL: <https://knag.museum/collections/>
6. Обрядові пісні Слобожанщини / Упорядник В.В. Дубравін. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. 446 с.
7. Перлини української народної пісні / Упорядник Микола Гордійчук. Київ: Музична Україна, 1991. 383 с.
8. Пісенний вінок: Українські народні пісні / Упорядник Андрій Михалко. Київ: Криниця, 2007. 400 с.
9. Пісні маминого серця / Упорядник Р.П. Радишевський. Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2006. 351 с.
10. Харківський художній музей URL: <https://artmuseum.kh.ua/>

Навчальне видання

Укладачі:

Алтухова Анна Володимирівна
Сорока Катерина Володимирівна

Збірник українських народних пісень
(з нотами та репродукціями картин відомих художників):
довідник до інтегрованого курсу «Мистецтво» 5-7 кл.

Відповідальний за випуск

Тетяна Паньок

Комп'ютерна верстка та дизайн макет

Анна Алтухова, Катерина Сорока

Підписано до друку 03.10.2023 Формат 210x210 Папір офсетний.
Гарнітура Book Antiqua, Ekaterina Velikaya Two. Друк офсетний. Ум. друк. арк.
Обл.-вид. арк. Зам № Тираж 20 прим. Ціна договірна.

